

больш з табою ўжо ніколі я не разлучуся". Сапраўды не разлучалі, калі сьведамых беларусаў, *заходнікаў*, везьлі ў Сібір разам з усходнікамі. Сапраўды, як *заходнікам-таптухай*, заганялі ў сьветлае камуністычнае заўтра.

Была зьнішчаная створаная з падтрымкі Масквы Камуністычная Партыя *Заходняй Беларусі*. Абрэвіятура КПЗБ чыталася з трагічнай іроніяй — камэра папярэдняга зьнявольенья Беларусі. Пасьля вайны давынішчалася беларуская інтэлігенцыя — настаўніцтва, духавенства. Гаспадароў, якія ў бальшавікоў зваліся кулакамі, раскулачвалі, высылалі. А на месца *заходнікаў* засяляліся ўсходнікі з Расеі, з усходняй Беларусі.

Недзе да канца 70-ых гадоў сакратарамі райкамаў ды абкамаў, іншымі намэнклятурнымі работнікамі назначаліся вылучна ўсходнікі — *заходнікам* не давяралі.

Цяпер фармальна няма мяжы між *заходнікамі* і ўсходнікамі, але ў душах яна яшчэ доўжыцца. *Заходнікі* — большай эўрапейскай арыентацыі, *заходнікі* болей верныя беларушчыне. Толькі час і свабода сыціраюць межы ў душах.

Зацьменьне

Аляксандар Лукашук

У дзень зацьменьня ўсе позіркі скіраваныя на Сонца.

Кароткі момант адвечнага суіснаваньня сьвятла й ценю, калі той становіцца гаспадаром, перамагае і захоплівае тэрыторыю сьвятла.

Апошнія ў XX стагодзьдзі астранамічнае зацьменьне ў Беларусі цягнулася каля дзвюх хвілінаў. Увогуле, найдаўжэй Месяц можа засланіць Сонца толькі на сем з паловаю хвілінаў. У беларускім жыцьці XX стагодзьдзя, наадварот, гэтаксама каратка, як мусіць доўжыцца зацьменьне, панавала сьвятло — спачатку Беларускай Народнай Рэспублікі, потым новай незалежнасьці пачатку 90-х. На беларусаў доўгі цень у XX стагодзьдзі падаў адразу зь дзвюх суседніх сталіцаў — з Усходу й Захаду.

Але Сонца ці цень — выбар, які ўвесь час стаіць і перад самой Беларусіяй. Уся краіна — як прыродны асяродак крата, зь якім на пачатку стагодзьдзя параўнаў свой народ паэт. „Загляне сонцэ і ў нашэ ваконцэ“ — яшчэ адзін паэтычны голас зь цемры, адтуль, дзе няма Сонца. „На прастор, на шырокі разлог выхадзі, мой народ, грамадою“ — заклік трэцяга нацыянальнага клясыка, таксама зьвернуты ў царства змроку, падзем’е.

Толькі на вольнай арбіце нябеснае цела не залежыць ад чужога ценю.

Калісь глядзеў на сонца я,
Мне сонца асьляпіла вочы.
Ды што мне цемень вечнай ночы,
Калісь глядзеў на сонца я.

Да Сонца — нацыянальная задача стагодзьдзя.

Зацяжка

Антаніна Хатэнка

Здаўна кажуць: адклад ня йдзе ў лад — і гэта чыстая праўда. *Зацягнуць* якую справу — азначае почасту ня выканаць яе ўвогуле.

Хіба што ў абутковай справе *зацяжка* сама сябе спраўджае. Бо гэтак завецца дзея нацягваньня і замацаваньня матэрыялу на калодцы. Тут пасьпешлівасьць зусім недарэчы.

Затое які рытм, якую хуткасьць вьастуе млявае, запаволенае слова, калі называе падзеньне парашутыста пры *зацяжным* скачку. Уяўляеце?

Зацяжка, бывае, надараецца і ў лёце паміж зямлёй і небам.

А што ўжо казаць пра нашае запаволенае беларускае жыцьцё, у якім, здаецца, зусім спынілася *цяга*. Аднак дарма мы пра сябе гэтак мяркуем. Быццам ня лёсы *цягнем* на плячо, а суцэльныя *цягучыя зацяжкі*. Ого, які нораў выяўляе ў нацыі яе пераклятасьць — *зацяжка*! Якая даўкая *зацяжка* тыту-нём! Як шыпяць па-гадзючы, лямантуюць і скрыўджана вырачана жаляцца кабеты ў слынных на ўвесь сьвет чэргах ды аўтобусах-тралейбусах. Век бы не падумаў: *зацяжкі* на калготках ды панчохах здатныя разварушыць нашых невідушчых мужчынаў. Тых зграбных ножак, усхваленых Барадуліным, прыкмеціць няма часу, няма й моцы. Затое як заверашчыць каторая маладзіца! Гэтае ўражаньне, што жаночы віскат ад *зацяжкі* толькі й нагадвае нашым зьніжакавелым мужчынам, што яшчэ ёсьць тут, у Беларусі, і другая палова чалавецтва — жанчыны, што вечна мрояць пра каханьне і вечна хочучь прыгожа апранацца, не баючыся *зацяжак* ні на калготках, ні ў жаданым лёсе-шчасці.

Званіца

Сяржук Сокалаў-Воюш

Званіцы — архітэктурныя дамінанты колішніх беларускіх мястэчак і вёсак. Сваёй вышынёй іх не маглі перавысіць ні коміны кацельняў — дамінантаў савецкага краявіду, ні — тым больш — помнікі правадыру, ні курганы славы. Сустрэкаліся, напраўду, коміны і вышэйшыя ад званіцаў, але нават самы зацяты бязбожнік наўрад ці мог бясконца глядзець на іх, калі недзе побач вабіла й песьціла вока незвычайная вежа, зь якой некалі чуўся мэлядыйны звон.

Відаць, *званіцы* адрывалі эпахальныя бальшавіцкія думкі ад матэрыяльнага і нагадвалі пра Бога. Таму бальшавікі высылалі ці вынішчалі *званароў*, разбуралі *званіцы*. Замест іх яны ўвялі пралетарскія „*званіцы*“ ў выглядзе папярэчнай бэлькі, на якую быў навізаны кавалак чыгуначнай рэйкі, — дэталі БССРаўскай эстэтыкі.

Слова *званіца* паходзіць ад слова *звон*, праславянскага, а паводле некаторых дасьледнікаў нават індаэўрапейскага слова.

Слоўнік Станкевіча падае форму *званьніца* (празь мяккае падвойнае *-н-*), а слоўнік Некрашэвіча і Байкова піша, як і мы цяпер, — *званіца*.

Глядзіць са свайёй званіцы — кажам мы, калі чалавек адзеньвае нешта аднабакова, са свайго пункту гледжаньня, са сваім разуменьнем. Між тым, у гэтым выразе схаванае тое адмоўнае, якое магло б стаць для нашага народу дадатным, калі б мы сябе і сьвет навучыліся бачыць са свайёй *Беларускай Званіцы*...